

Věra Rádyová

TAM markery v jazycích bambara a hausa- srovnání konjugačních systémů

Magisterská diplomová práce

Posudek vedoucího práce

0. Práce se skládá ze dvou vzájemně se doplňujících částí:

0.1 z kontrastivní typologické analýzy konjugačních TAM systémů dvou významných dorozumívacích jazyků Západní subsaharské Afriky -bambarštiny a hauštiny a dále pak

0.2. ze srovnávací analýzy antropologie komunikace těchto dvou významných jazykových komunit Západní Afriky.

1. I když časový sled obou partií v dané práci je opačný, je třeba hned v úvodu posudku zdůraznit, že je to právě návaznost obou partií, která činí práci významným příspěvkem v interdisciplinárním poli antropologické lingvistiky (nebo lingvistické antropologie) v boasovském slova smyslu, protože teprve poslední dvě desetiletí takových netradičních výzkumů v mimoevropských regionech ukazují, že náplní tohoto pole nemohou být jen eseje na nejobecnější témata z okruhů jazyk-člověk-společnost-kultura, ale konkrétní kontrastivní srovnávání důsledků komunikace mezi areálně blízkými, ale geneticky nepříbuznými komunitami tak, jak se projevují v rovině konkrétních jazykových systémů. Naše teoretická platforma, kterou v mezinárodním kontextu rozvíjíme na základě pražského jakobsonovského konceptu Sprachbundu na jazykových materiálech subsaharské Afriky v posledních letech v rámci obecné antropologie na FHS, byla v tomto smyslu snad také do jisté míry metodologickou a teoretickou inspirací, už tím, že se na jejím vytváření autorka jako tvořivá studentka podílela. Jednorozměrné výměnné studium na pařížském INALCU v rámci bilaterálních dohod SOCRATES v oboru mimoevropské jazyky bylo v tomto ohledu autorce nepochybně také další inspirací.

2. Bambarsky a hausky mluvící komunity Západní Afriky, jejichž jazyky rozhodně nikdo (kromě sympatického afrického nostratického extrémisty vídeňského H.G.Mukarovského) nemůže podezřívat z přímé genetické příbuznosti, jsou autorkou na základě dostupných pramenů velmi tvůrčím způsobem analyzovány z hlediska antropologie jejich komunikace, tak, jak to umožňují bohaté materiály antropologické, historické, religionistické a jiných dalších disciplin, jež mnoho vypovídají o kontaktech a konfliktech velkých státních celků, u jejichž základů v uplynulých deseti či kolika stoletích tyto komunity stály. K této partii bych měl jen některé okrajové faktické připomínky:

2.1.. tak např. zdůrazňování tradiční patrilinearity a patriarchátu hauské komunity (s.5-6) je do jisté míry jen tradováním falešné

generalizace některých islamistů a klamného zjednodušování některých frankofoních autorů, založeném na výzkumech vývoje centrálních hauských regionů v posledních stoletích. Ve skutečnosti jak předislámské hauské orální tradice, tak dosud dožívající zbytky matrilineární a matriarchální společenské orgnizace v okrajových (pouze zdánlivě islamizovaných) regionech ukazují, že z hlediska delšího historického vývoje tomu tak nebylo a není: v orálních tradicích Hausů se nikoli náhodou právě u kolébky vzniků "pravých sedmi hauských států" zdůrazňuje role ženy-vládkyně a např. dnešních okrajových nářečních oblastech severozápadních (v kraji Arewů - tedy něco jako "Seveřanů") dodnes teoreticky nevládne náčelník (hausky "sarki"), ale náčelnice (hausky "sarauniya"), i když s ní moc (ale samozřejmě nejen moc) defakto dávno sdílí její animistický kouzelník (hausky "baura").

2.2. Z řady jiných detailních nedostatků této partie bych třeba v přehledů platidel regionu vedle kauri mušlí, látek, soli a koní postrádal alespoň zmínku o tereziánských stříbrných tolarech, které v posledních dvou stoletích ovlivnily tak dokonale hodnotový systém regionu, že dokonce stávající měna, tzv. franky CFA je v řadě jazyků regionů v nich přepočítávána (hausky 1 dalla - 5 franků CFA).

3. Vlastní kontrastivní typologie konjugačních TAM systémů bambarštiny a hauštiny vychází z forem a funkcí obou jazyků, které autorka podává nejdříve v tabelárním přehledu a pak dále teoreticky srovnává.

3.1. Základními materiály se staly doklady gramatických monografií Dumestra, Idiatova, Troebse a dalších na straně bambarské a Jaggara, Newmana, Jungraithmayra a Carona na straně hauské. K tomuto postupu bych měl dvě zásadní připomínky.

3.1.1. Za prvé: práce některých a části vynikajících anglofonních a frankofonních afrikanistů postrádají někdy, přes chomskyánský rozmach a rozlet, uvědomění obecně lingvistické hierarchie systémů, což se zvláště jasně ukazuje v oblasti vztahu rovin syntaktických a morfologických, jehož reálná evaluace je při stanovení vztahu rovin morfému, vět a souvětí nutná. Mnoho z funkcí klopotně autory typu Dumestra, Jaggara a dalších hledaných v rovině segmentálních morfémů věty je totiž zakódováno v suprasegmentálních prvcích. A naopak čeká plejáda omylů a nepřesností Newmanovy školy okolo údajně indikativních funkcí hauských *sù* paradigmát je dána ve stavbě souvětí. Těší mě, že autorka v analýze mnoha těchto aspektů nasadila svůj kacífský pražský rozum (jako např. u analýz řady zmíněných *sù*-forem), mohlo tomu však podle mého názoru být častěji

3.1.2. Za druhé: ani nejlepší gramatika nemůže inventářem svých dokladů nahradit výzkum textů všeho druhu. Každá (i ta nejlepší

gramatika) je a musí být výstupem subjektivních názorů autora na objektivně existující jazykový systém. Na určitém stupni bádání musíme se tudíž ponořit do primárních dat, jež lze získat pouze analýzou přirozených textů daného jazyka. Samozřejmě, to nemusí platit jednoznačně v počátečních etapách bádání, jakým je jistě i případ magisterské diplomové práce, ale v případě další originální vlastní badatelské práce, jejímž základem tato nesporně vynikající práce magisterská jistě už je, to, doufám, bude platit beze zbytku.

4. Po stránce formální má práce jen některé drobné nedostatky:

4.1. v citaci pramenů, z nichž některé nejsou vůbec uvedeny v závěrečném seznamu (např. Comrie a Jakobson, citování na s. 13) nebo uvedeny jsou, ale chybí správná lokalizace dnes mezinárodně vyžadovaná v pořadí autor, rok vydání, stránka);

4.2. nejsem podle diplomu profesionální francouzštinář, ale nedostatky jazykové jsem našel jen okrajově (s. 27 místo *..de sont pas..* mělo být asi *..ne sont pas..*, podobně na s. 70 místo *..français.* mělo být asi *français.ap.*, ale to jsou snad spíše detaily.

5. Závěr: diplomová práce vynikající, navrhuji klasifikaci *výbornou* vzhledem drobnostem výše uvedeným bych ubral o bod z maxima na hodnocení minimálně 19 bodů.

3.6.2006

Doc PhDr Petr Z I M A CSc